ASIANTUNTIJALAUSUNTO EDUSKUNNAN TYÖELÄMÄ- JA TASA-ARVOVALIOKUNNALLE
14.6.2018

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lahden Yliopistokampus on yksi Suomen kuudesta yliopistokeskuksesta. Yliopistokeskukset vahvistavat yliopistojen yhteiskunnallista ja alueellista vaikuttavuutta. Osaamistason nostamiseksi yliopistokeskukset tarjoavat sekä avointa yliopisto-opetusta että täydennys- ja jatkokoulutusmahdollisuuksia myös aikuisväestölle, jolla ei ole mahdollisuuksia lähteä pääkampuksille opiskelemaan. Lahden Yliopistokampuksella toimivat aktiivisesti Helsingin yliopisto ja Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia. Työnhakijalla olisi oikeus työttömyysetuuteen opintojen estämättä, jos hän on täyttänyt 25 vuotta ja opinnot kestävät enintään kuusi kuukautta. Lisäksi edellytyksenä olisi, että opinnot antavat ammatillisia valmiuksia tai tukevat yritystoimintaa. Työttömällä säilyisi opintojen aikana työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä velvollisuus hakea ja olla valmis vastaanottamaan kokoaikatyötä sekä osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin niitä hänelle tarjottaessa. Opiskelu ei olisi pätevä syy kieltäytyä tarjotusta työstä tai palvelusta. Työnhakijan opintoja pidettäisiin tietyin edellytyksin työttömyysturvan niin sanotussa aktiivimallissa tarkoitettuna aktiivisuutena.

Lakimuutos on erittäin tervetullut. On kannatettavaa, että työttömillä olisi mahdollisuus opiskella nykyistä joustavammin menettämättä työttömyysetuutta. Opiskelu on yksi tehokkaimpia keinoja parantaa työllistymisen ja yrittämisen edellytyksiä. On vaikea nähdä tilanteita, joissa omaehtoinen opiskelu ainakaan heikentäisi työllistymismahdollisuuksia. On sekä yhteiskunnan että yksilön etu, että jatkuvasti kannustetaan aktiiviseen elämään keinoilla, jotka paitsi vahvistavat osaamista, voivat myös ehkäistä syrjäytymistä. Keinoja voi löytyä sekä opintososiaalisia etuuksia että työttömyysetuuksia kehittämällä. On loogista ajatella, että opintotuki ja aikuiskoulutustuki tulee edelleen säilyttää ensisijaisina päätoimisen opiskelun aikaisen toimeentulon turvaamisen etuuksina.

Näyttää kuitenkin siltä, että esityksessä voi piillä mahdollisuuksia tulkinnanvaraisuuteen ja epäreiluihin ratkaisuihin.

Työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä olisi, että opinnot antavat valmiuksia tai tukevat yritystoimintaa ja tavoitteena on tulkita edellytystä laajasti. Tässä on kuitenkin vaara, että toimivaltaa käyttävissä työ- ja elinkeinotoimistoissa tulkinnat voivat vaihdella ja "selvästi harrastusluonteiset" opinnot voisivat tarkoittaa eri toimistoissa erilaisia opintoja. Pitäisi huolehtia siitä, että esimerkiksi hyvin monenlaisten työelämävalmiuksia ja ns. metataitoja tukevien opintojen katsotaan täyttävän edellytykset. Tuskin on läheskään aina mahdollista arvioida ainakaan ennalta, mitkä opinnot aidosti parantavat mahdollisuuksia saada työtä. Mahdollisimman laaja ja väljä tulkintatapa on kannatettava.

Tulkinnanvaraisuus voi johtaa vaihteleviin ratkaisuihin myös tilanteissa, joissa harkitaan, mitä palveluita työnhakijalle on tarkoituksenmukaista tarjota. Lisäksi selvitettäessä onko kyse uusista opinnoista vai samoista opinnoista kuin aiemmin, saatetaan törmätä esimerkiksi tulkintaongelmaan siitä, ovatko avoimen yliopiston opinnot samoja kuin aiemmin, jos oppiaine on vaihtunut.

Yhtenä esitykseen sisältyvänä tavoitteena on varmistaa, ettei työttömyysetuutta käytettäisi osatutkintojen aikaisen toimeentulon turvaamiseen silloin, kun tavoitteena on suorittaa lopulta kokonainen tutkinto. Opinnoista tai muista elämään vaikuttavista muutoksista johtuen motiivit ja tavoitteet saattavat kuitenkin muuttua alkuperäisistä. Olisi kohtuutonta, jos henkilöä rangaistaisiin esimerkiksi perimällä tukia takaisin sen vuoksi, että hän myöhemmin päättääkin suorittaa tutkinnon.

Vielä on syytä tuoda esiin asia, joka on kangerrellut jo vuosia. Avoin yliopisto on hyvä vaihtoehto ilman tutkinto-opiskelupaikkaa oleville. Nämä opinnot on tulkittava sivutoimisiksi; ne eivät oikeuta opintotukeen eivätkä opintososiaalisiin etuuksiin. On tiedossa tilanteita, että jo aloittaneet avoimen opiskelijat ovat joutuneet keskeyttämään, kun työ- ja elinkeinotoimisto on päättänyt evätä tuen omaehtoiseen opiskeluun. Tässä asiassa ei saisi olla työ- ja elinkeinotoimistojen välisiä eroja, joita kuitenkin näyttää edelleen ilmenevän. Seurauksena voi olla väliinputoajaryhmiä ja -yksilöitä.

On oltava pyrkimys yhdenmukaistaa tulkintoja ja vaikkapa koota syntyviä tulkintatapauksia avoimesti eri työ- ja elinkeinotoimistojen nähtäville sekä tehdä seurantaa mallin toimivuudesta. Luonnollisesti olisi tärkeää aikanaan seurata muutoksen vaikutuksia kaikkinensa ja tarvittaessa etsiä yhä uusia keinoja, joilla edistetään opiskelua työttömyyden torjumiseksi.

Lahden Yliopistokampus

Senja Jouttimäki
pääsihteeri
gsm. +358 505958953
senja.jouttimaki@lahdenyliopistokampus.fi